
Studenti budou muset platit, tomu se nevyhneme

Studenti budou muset platit, tomu se nevyhneme

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

9.7.2012 Hospodářské noviny Strana 2 Názory, autor: Petr Weikert, Kateřina Eliášová

Dva měsíce je ministrem školství, méně než dva roky mu zbývají na to, aby paralyzovaný úřad stabilizoval. Bývalý rektor Masarykovy univerzity Petr Fiala teď poprvé detailně popisuje, jak toho chce dosáhnout.

Rozhovor

Do čela ministerstva školství přišel bývalý rektor Masarykovy univerzity Petr Fiala v tu nejdivočejší chvíli. Jeho předchůdce Josef Dobeš mu zanechal úřad ochromený častými personálními změnami a potýkající se s čerpáním evropských dotací. Dobešovi se rovněž nepodařilo prosadit dva zákony reformující vysoké školství, při jejich přípravě se nadto rozhádal s akademickou obcí a studenty. A do toho všeho letos propadla pětina maturantů. Fiala už v hlavě nosí plán, jak situaci ve školství stabilizovat, na záchranu má ale pouhé dva roky.

* HN: To pro vás asi nebylo nic příjemného, pozorovat chaos na ministerstvu školství z pozice rektora, kdy se měnila rozhodnutí ze dne na den...

Chci to dělat jinak. Své kroky jsem zvyklý činit uvážlivě. Jsem připraven postupovat velmi systematicky, důkladně. To neznamená pomalu, ale promyšleně. Problém je, že se na ministerstvu školství mění neustále jeho vedení. Školství dlouho nebylo v centru pozornosti veřejnosti ani politiků. Tato vláda má oblast vzdělávání a výzkumu za jednu ze svých priorit a to je dobře.

* HN: Vy sám jste měsíc po svém nástupu udělal významnou personální změnu ve vedení Cermatu. Co očekáváte od jeho nového šéfa Jiřího Zíky?

Očekávám od něj důkladnější přípravu a lepší průběh maturit. Očekávám také to, že nebude docházet k podobným chybám jako při sestavení příkladů ve vyšší verzi matematiky. A samozřejmě efektivnější řízení Cermatu a lepší komunikaci, to znamená schopnost dobře vysvětlovat veřejnosti, co a proč Cermat dělá.

* HN: K výsledkům maturitních zkoušek se letos odvolalo 4200 studentů, což je desetinásobek loňského počtu. Máte na stole i protesty studentů, kteří chtějí zrušit písemné práce z češtiny. Jak se k výsledkům maturit stavíte?

Jakákoliv rozhodnutí ve věci státní maturity udělám až poté, co budu mít k dispozici analýzu chyb, které nastaly, a také doporučení expertní komise, kterou jsem sestavil. Zrovna v té oblasti písemné části společné maturitní zkoušky z češtiny však určitou změnu předpokládám.

* HN: Bude i napříště povinná matematika a písemná práce z českého jazyka?

Pokud jde o povinnou matematiku, existuje poměrně silný názor, a zastávají ho i někteří rektori, že by měla být povinnou součástí maturity. Nicméně ani ve stávající úpravě školského zákona se matematika jako společná součást maturitní zkoušky neplánuje. Počkejme ale na to, jakou definitivní podobu bude maturitní zkouška po současné revizi mít. Za důležité také pokládám, abychom maturitu neměnili každý rok. Poučme se z chyb a potom vytvoříme nějaký model, který bude nějakou dobu fungovat.

* HN: Kdy chcete představit novou podobu maturit?

Je jasné, že konkrétní změny maturitní zkoušky, které z ní vyplynou, se musí provést velmi rychle, pokud mají platit už pro rok 2013. V červenci budeme mít doporučení pracovní skupiny, koncem srpna výsledky auditu, nejpozději začátkem podzimu musíme provést změny.

* HN: Budou ty změny vyžadovat úpravu zákona?

Záleží na tom, jak moc budeme chtít maturitu upravovat. Ale musím říct, že maturita je ve školském zákoně upravena téměř do posledního detailu. To nám trochu komplikuje provádění závažnější změny. Reformu s poplatky nespojím

* HN: Jste v nevýhodě, protože vám na všechny nutné změny zbývají už jen dva roky. Stihnete je vůbec prosadit?

Jsem si dobře vědom toho, jakou nevýhodou je přijít do úřadu v polovině volebního období. V minulosti tu však koneckonců byla i situace, kdy vlády měly velkou většinu a čas, a nakonec stejně žádnou reformu neudělaly. Po mnohaletých diskusích se snažím dospět k tomu, abychom reformy provedli.

* HN: Vysoké školství teď chcete namísto dvou zbrusu nových zákonů reformovat pouze prostřednictvím dvou novel. Proč?

Protože mi záleží na tom, aby konečně změny prošly. Jít cestou nového zákona není možné z hlediska času a možností, které máme. Museli bychom znovu napsat a definovat věci, které už existují a fungují dobře. Nevidím v tom oslabení reformy, ale vhodnější nástroj.

* HN: Jedním ze stěžejních bodů bude zavedení zápisného. Máte představu, jak bude vypadat?

Mám představu, že budeme postupovat dvěma kroky, které spolu budou souviset. Obsahová novela, která provede reformu, by neměla být zatížena zavedením poplatků. Při troše dobré vůle by pro tyto systémové změny mohla být větší podpora v parlamentu. Vůle pro zavedení poplatků za zápis tak široká nebude a já nechci pohřbit jakékoliv reformy tím, že je spojím s poplatky. Chceme provést širší revizi financí a zavedení poplatků za zápis by bylo jedním z řešení.

* HN: Mělo by být zápisné diferencované? Přece jen každá škola je jinak finančně náročná...

Každý postup - jestli stanovíme buď nějakou škálu, nebo určíme jen horní hranici zápisného - má své výhody i nevýhody. Kdybych se rozhodl nyní, volil bych variantu, abychom stanovili pouze horní hranici zápisného a nechali na školách, jakou výši buď pro školu, fakulty, nebo obory budou chtít zavést. Odpovídá to principu autonomie, kterou školy mají mít. Jsem pro to, aby tuto horní hranici stanovil přesně zákon. Z legislativního hlediska by bylo možná jednodušší říci, že poplatek škola vybírá, a maximální výši stanovit vyhláškou. Pak by ale bylo příliš snadné zápisné navyšovat. Pokud bude ta částka přímo v zákoně, vznikne určitá garance, že jakékoliv změny proběhnou po velké diskusi a za souhlasu většiny politiků. Že to nebude jen rozhodnutí ministerstva.

* HN: Kdy budete mít tuto finanční část hotovou a připravenou ke schválení?

Pro všechny změny, které chci dělat, je rozhodující termín na konci tohoto kalendářního roku.

* HN: Platí, že by zápisné mělo být kolem dvou až tří tisíc korun za semestr?

Nejprve musíme mít analýzu sociálních dopadů tohoto opatření. Ty částky, které uvádíte, se odvozují od návrhu Univerzity Karlovy starého několik let. Vždy ale říkám, že se na ně nesmíme dívat optikou Prahy nebo Brna. Musíme mít jistotu, že i v regionech, kde žijí lidé v jiných sociálních podmínkách, nebudou dětem ty poplatky bránit ve studiu. Dovedu si představit, že bychom při zavádění poplatků od nich některé lidi osvobodili.

* HN: Vložíte do finanční části reformy vysokých škol i školné, nebo jste debaty tímto směrem opustili?

Pro zavedení školného zde nejsou podmínky. Vláda ho ani nemá ve svém programovém prohlášení. Tím ale nezpochybňuji, že školné je z dlouhodobého hlediska nevyhnutelné. K nějaké spoluúčasti studentů směřují všechny vysokoškolské systémy. Když o tom už hovoříme, já například nejsem stoupencem odloženého školného. Stejně tak nejsem v případě zápisného příznivcem modelu, že ho vybírá a nakládá s ním někdo jiný než vysoká škola. Považuji za nutné, aby šel poplatek od studenta k vysoké škole a zpět do vzdělávání. Nic jiného pro mě není akceptovatelné.

* HN: Jednou z výtek studentů je, že není jasné, za co by měli vlastně platit. Za lepší učitele, za lepší podmínky pro výuku, za cesty do zahraničí?

Určitě nesmí dojít k tomu, že stát zkrátí o peníze vybrané ze zápisného svoji podporu vysokým školám. To by byla naprosto nepřijatelná cesta. Na druhé straně ve financování vysokých škol existuje deficit, který stále narůstá. Prostředky na jednoho studenta v posledních letech klesají. Stát nemá dostatek peněz na to, aby při zvětšujícím se počtu studentů dokázal všechny financovat. Abychom udrželi kvalitu vzdělávání na vysokých školách, je potřeba do toho systému přinést jiné prostředky. Tady by významně mohlo pomoci právě zápisné. Mělo by sloužit ke zvýšení kvality vzdělávání. Ale není to jediné opatření. Další jsou třeba limity na počet studentů při zachování počtu peněz.

* HN: Připravíte také systém studentských půjček?

Ten systém byl kritizován a ocitli jsme se v situaci, že stát chtěl pomoci studentům, a ti o to nestáli. Na záměru zákona pracujeme dál, jeho koncepce se ale trochu posunula. Nejde o to, aby měli studenti peníze na školné, ale aby měli peníze na zajištění finančních nákladů souvisejících se studiem.

* HN: Půjčky tedy půjdou na bydlení, dopravu a podobné věci?

Spíše by to bylo tak, že studenti budou mít možnost státem garantované výhodné půjčky, která jim umožní, aby to studium absolvovali. Musíme ovšem zvážit, zda na půjčku bude mít nárok každý, nebo bude určena jen těm, kteří půjčku skutečně potřebují ze sociálních důvodů. Chci hodnocení kvality vysokých škol

* HN: Váš předchůdce otevřel i debatu o tom, jak má vypadat rozhodování na vysokých školách. Bude nakonec posílen status rektorů?

Je pravda, že není dobře nastavena vazba mezi odpovědností a kompetencemi, a to řada rektorů pocítuje jako problém. Jsou odpovědní za hospodaření a veškeré výsledky, ale nemají například pravomoci v oblasti pracovního práva. Ovšem zasahovat do něčeho, co řadu let funguje na základě práva a zvyku, můžeme jen tehdy, až si budeme jisti, že situace bude potom lepší. Nebráním se diskusi, ale jsem v této věci hodně opatrný a nechci pohřbit reformu na základě toho, jestli mají mít v senátech studenti třicet nebo třicet sedm procent hlasů. Raději bych se věnoval podstatnějším věcem, jako je kvalitní akreditace nebo změna v tom, jakým způsobem se u nás člověk stává profesorem. V zahraničí existuje snaha posilovat externí zpětnou vazbu do škol například formou různých rad, to ale bylo u nás předmětem silného odporu.

* HN: Právě kvůli akreditacím se do sebe poměrně razantně pustilo ministerstvo s komisí, která je uděluje a odebírá. Exministr Dobeš chtěl tu situaci narovnat tím, že ustaví jiný, podobný orgán. Čelil výtkám, že si tím chce vytvořit něco jako jemu loajální skupinu. Chcete jít stejnou cestou?

Bylo by dobré, aby existoval orgán, který by posuzoval a současně vydával rozhodnutí o akreditaci. To je jedna věc, kterou musíme mít na paměti, když budeme měnit zákon o vysokých školách. Můžeme také přemýšlet o změně akreditací ze schvalování oborů směrem k institucionální akreditaci pro školy. Druhá podstatná věc je ta, že potřebujeme do systému terciárního vzdělávání zavést systém hodnocení kvality. Akreditace nyní znamená, že stanovujeme nejnižší laťku. Potřebujeme ale hlubší posuzování kvality a na to stávající akreditační komise nemá zázemí ani dost sil. Proto se musí přemýšlet nad tím, jak na půdorysu stávající akreditační komise nebo prostřednictvím nového orgánu najít možnost zabývat se kvalitou výuky na vysokých školách.

* HN: Dovedete si představit, že vznikne žebříček kvality škol podobný žebříčku kvality u nemocnic?

Žebříčky jsou a bude jich stále víc. Neměl by je však vytvářet stát. Stát by měl například tlačit na školy, aby si tvořily vlastní vnitřní systémy hodnocení kvality a podobné věci, které se osvědčily v zahraničí. Žádné vnější hodnocení nepomůže, pokud neproběhne nejprve hodnocení vnitřní.

* HN: Ještě k akreditacím. Vy jste Západočeské univerzitě v Plzni udělil akreditaci do roku 2013, čímž jste přehodnotil o tři roky delší lhůtu, kterou dal váš předchůdce. Akreditace je také udělena na celou školu, a ne jen na práva. Proč? Největší rozdíl je v tom, že jsem rozhodnutí neudělal já sám, ale akreditační komise. Předchozí rozhodnutí ministra nebylo v souladu s akreditační komisí. Když jsem nastoupil do funkce, musel jsem najít řešení v situaci, kdy hrozila správná žaloba. To by znamenalo, že tituly studentů by mohly být kdykoliv právně zpochybněny. Akreditace je nově udělena univerzitě, protože ta má ze zákona povinnost zajistit studentům dokončení studia. A to nyní Západočeská univerzita může. Když splní podmínky, bude možné jí akreditaci znovu prodloužit.

* HN: Co budou muset v Plzni udělat, aby dostali akreditaci?

Akreditační komise bude chtít každý semestr vidět, jak jsou zabezpečeny klíčové předměty. Personálně bude muset univerzita prokázat, že je zajištěna kvalitní výuka a že studenti mají přístup k odborné práci. Nemyslím si, že to bude úplně jednoduché, ale Západočeská univerzita to může zvládnout.

* HN: Je možné, že právnická fakulta bude moci zase nabírat nové studenty do magisterského studia?

Současné rozhodnutí směřuje pouze k dostudování těch, kteří již v Plzni jsou. Další budoucnost je zatím otevřená.

Jsem připraven postupovat velmi systematicky, důkladně. To neznamená pomalu, ale promyšleně. Problém je, že se na ministerstvu školství mění neustále jeho vedení. Školství dlouho nebylo v centru pozornosti veřejnosti ani politiků. Pokud jde o povinnou matematiku, existuje poměrně silný názor, a zastávají ho i někteří rektori, že by měla být povinnou součástí maturity. Nicméně ani ve stávající úpravě školského zákona se matematika jako společná součást maturitní zkoušky neplánuje.

Musíme mít jistotu, že i v regionech, kde žijí lidé v jiných sociálních podmínkách, nebudou dětem ty poplatky bránit ve studiu. Dovedu si představit, že bychom při zavádění poplatků od nich některé lidi osvobodili.

Potřebujeme hlubší posuzování kvality vysokých škol a na to stávající akreditační komise nemá zázemí ani dost sil.

Foto autor| foto: hn - matej slávik

O autorovi| Petr Weikert, Kateřina Eliášová, autori@economia.cz